

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

9 iulie 2020*

„Trimitere preliminară – Mediu – Răspundere pentru mediul înconjurător – Directiva 2004/35/CE – Anexa I al treilea paragraf a doua liniuță – Daună care poate să nu fie considerată drept «daună semnificativă» – Noțiunea de «gestionare normală a siturilor, astfel cum a fost definită în registrele habitatului sau în documentele de stabilire a obiectivelor de conservare sau conformă practicii anterioare a proprietarilor sau operatorilor» – Articolul 2 punctul 7 – Noțiunea de «activitate profesională» – Activitate desfășurată în interesul colectivității în temeiul unui transfer legal de atribuții – Includere sau neincludere”

În cauza C-297/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Bundesverwaltungsgericht (Curtea Administrativă Federală, Germania), prin decizia din 26 februarie 2019, primită de Curte la 11 aprilie 2019, în procedura

Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV

împotriva

Kreis Nordfriesland,

cu participarea:

Deich- und Hauptsielverband Eiderstedt, Körperschaft des öffentlichen Rechts,

Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul J.-C. Bonichot (raportor), președinte de cameră, domnii M. Safjan și L. Bay Larsen, doamna C. Toader și domnul N. Jääskinen, judecători,

avocat general: domnul H. Saugmandsgaard Øe,

grefier: domnul D. Dittert, șef de unitate,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV, de J. Mittelstein, Rechtsanwalt;

* Limba de procedură: germana.

- pentru Kreis Nordfriesland, de G. Koukakis, Rechtsanwalt;
 - pentru Deich- und Hauptsielverband Eiderstedt, Körperschaft des öffentlichen Rechts, de C. Brandt, Rechtsanwältin;
 - pentru guvernul german, de J. Möller și S. Eisenberg, în calitate de agenți;
 - pentru Comisia Europeană, de A. C. Becker și G. Gattinara, în calitate de agenți,
- având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general, pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 punctul 7 și a celui de al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului (JO 2004, L 143, p. 56, Ediție specială 15/vol. 11, p. 168).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Naturschutzbund Deutschland – Landesverband Schleswig-Holstein eV (denumită în continuare „Naturschutzbund Deutschland”), pe de o parte, și Kreis Nordfriesland (districtul Frislanda de Nord, Germania), pe de altă parte, în legătură cu măsurile de limitare și de reparare a daunelor de mediu solicitate de Naturschutzbund Deutschland.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2004/35

- 3 Considerentele (1)-(3), (8) și (9) ale Directivei 2004/35 au următorul cuprins:
 - „(1) În Comunitate există, în prezent, numeroase situri poluate care prezintă riscuri grave pentru sănătate, iar pierderea biodiversității s-a accelerat în mod dramatic în ultimele decenii. Absența unor acțiuni ar putea duce la o poluare și mai mare a așezărilor și la pierderi și mai mari ale biodiversității în viitor. Prevenirea și repararea, în cea mai mare măsură posibilă, a daunelor aduse mediului contribuie la realizarea obiectivelor și la aplicarea principiilor politicii comunitare în domeniul mediului, astfel cum sunt stabilite de tratat. La luarea deciziilor privind modul de reparare a daunelor trebuie să se țină seama de condițiile locale.
 - (2) Prevenirea și repararea daunelor aduse mediului trebuie să se pună în aplicare în conformitate cu principiul «poluatorul plătește» prevăzut de tratat și cu principiul dezvoltării durabile. Prin urmare, principiul fundamental al prezentei directive ar trebui să fie cel potrivit căruia operatorul a cărui activitate a cauzat o daună asupra mediului sau o amenințare iminentă de producere a unei asemenea daune trebuie să răspundă financiar, pentru a-i determina pe operatori să adopte măsuri și să dezvolte practici menite să diminueze riscurile de producere a unor daune asupra mediului, astfel încât să se reducă expunerea la riscurile financiare asociate.

- (3) Deoarece obiectivul prezentei directive, și anume stabilirea unui cadru comun pentru prevenirea și repararea daunelor aduse mediului la un cost rezonabil pentru societate, nu poate fi realizat suficient de bine de către statele membre și, prin urmare, poate fi realizat mai bine la nivel comunitar, datorită extinderii prezentei directive și a implicațiilor ei legate de alte dispoziții comunitare, și anume Directiva 79/409/CEE a Consiliului din 2 aprilie 1979 privind conservarea păsărilor sălbatice [(JO 1979, L 103, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 77)], Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică [(JO 1992, L 206, p. 7, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 109)] și Directiva 2000/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2000 de stabilire a cadrului comunitar de acțiune în domeniul strategiei apelor [(JO 2000, L 327, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 6, p. 193)], Comunitatea poate lua măsuri în conformitate cu principiul subsidiarității prevăzut la articolul 5 din [Tratatul CE]. În conformitate cu principiul proporționalității, prevăzut la articolul menționat anterior, prezenta directivă nu prevede decât ceea ce este necesar pentru a atinge acest obiectiv.

[...]

- (8) Prezenta directivă ar trebui să se aplice, în ceea ce privește daunele aduse mediului, activităților profesionale care prezintă un risc pentru sănătatea umană sau pentru mediu. Aceste activități ar trebui să se identifice, în principiu, făcându-se referire la legislația comunitară pertinentă care prevede cerințe de reglementare în ceea ce privește anumite activități sau practici considerate ca prezentând un risc real sau potențial pentru sănătatea umană sau mediu.
- (9) De asemenea, prezenta directivă se aplică, în ceea ce privește daunele aduse speciilor și habitatelor naturale protejate, tuturor activităților profesionale în afara celor identificate deja direct sau indirect în legislația comunitară ca prezentând un risc real sau potențial pentru sănătatea umană sau pentru mediu. În astfel de cazuri, operatorul trebuie să răspundă în temeiul prezentei directive numai în cazul în care a comis o eroare sau o neglijență.”

- 4 Articolul 1 din această directivă este formulat după cum urmează:

„Prezenta directivă are ca obiect stabilirea unui cadru de răspundere pentru daunele aduse mediului întemeiat pe principiul «poluatorul plătește», pentru a preveni și a repara daunele aduse mediului.”

- 5 Articolul 2 din directiva menționată prevede:

„În sensul prezentei directive, se aplică următoarele definiții:

1. «daună adusă mediului» înseamnă:

- (a) daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate, adică orice daună care are efecte negative grave asupra constituirii sau menținerii unei stări favorabile de conservare a unor asemenea habitate sau specii. Importanța impactului acestor daune se evaluează în raport cu starea inițială, ținându-se seama de criteriile prevăzute în anexa I.

Daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate nu cuprind efectele negative identificate anterior care rezultă dintr-o acțiune a unui operator care a fost autorizată în mod expres de către autoritățile competente în conformitate cu dispozițiile de punere în aplicare a articolului 6 alineatele (3) și (4) sau a articolului 16 din Directiva [92/43] sau a articolului 9 din Directiva [79/409] sau, în cazul habitatelor și al speciilor care nu sunt reglementate de legislația comunitară, în conformitate cu dispozițiile echivalente ale legislației interne privind conservarea naturii;

[...]

3. «specii și habitate naturale protejate» înseamnă:

- (a) speciile menționate la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 79/409/CEE sau enumerate în anexa I la [...] [D]irectiva [79/409] sau cele enumerate în anexele II și IV la Directiva [92/43];
- (b) habitatele speciilor menționate la articolul 4 alineatul (2) sau enumerate în anexa I la [...] [D]irectiva [79/409] sau enumerate în anexa II la Directiva [92/43], habitatele naturale enumerate în anexa I la Directiva [92/43] și locurile destinate reproducerii sau cele de odihnă ale speciilor enumerate în anexa IV la Directiva [92/43] și,
- (c) în cazurile în care un stat membru decide astfel, orice habitat sau specie care nu a fost enumerată în anexele menționate anterior, desemnate de către statul membru în scopuri echivalente cu cele prevăzute de aceste două directive;

[...]

6. «operator» înseamnă orice persoană fizică sau juridică, privată sau publică, care desfășoară sau controlează o activitate profesională sau, în cazul în care legislația internă prevede acest lucru, căreia i s-a încredințat o putere economică însemnată asupra funcționării tehnice a unei astfel de activități, inclusiv titularul unui permis sau al unei autorizații pentru o astfel de activitate sau persoana care înregistrează sau notifică o astfel de activitate;

7. «activitate profesională» înseamnă orice activitate desfășurată în cadrul unei activități economice, afaceri sau întreprinderi, indiferent de caracterul său privat sau public, lucrativ sau nelucrativ;

[...]”

6. Articolul 3 alineatul (1) din aceeași directivă are următorul cuprins:

„Prezenta directivă se aplică:

- (a) daunelor aduse mediului, prin exercitarea uneia dintre activitățile profesionale enumerate în anexa III, și oricărei amenințări iminente de producere a unor asemenea daune care este determinată de una dintre aceste activități;
- (b) daunelor aduse speciilor și habitatelor naturale protejate prin exercitarea uneia dintre activitățile profesionale, altele decât cele enumerate în anexa III, și oricărei amenințări iminente de producere a unor asemenea daune determinate de una dintre aceste activități, în cazul în care operatorul a comis o eroare sau o neglijență.”

7. Articolul 19 alineatul (1) din Directiva 2004/35 stabilește termenul de transpunere a acestei directive la 30 aprilie 2007, în timp ce articolul 20 din directiva menționată prevede că aceasta din urmă intră în vigoare la data publicării sale în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, și anume la 30 aprilie 2004.

8. Anexa I la aceeași directivă, intitulată „Criteriile menționate la articolul 2 punctul 1 litera (a)”, prevede:

„Caracterul semnificativ al daunei care a avut efecte negative asupra realizării sau menținerii stării de conservare favorabile a habitatelor sau speciilor trebuie evaluat în raport cu starea de conservare din perioada în care s-a produs dauna, cu serviciile furnizate de valoarea lor peisagistică și cu capacitatea lor de regenerare naturală. Ar trebui definite schimbările negative semnificative ale stării inițiale prin intermediul unor date cuantificabile, precum:

- numărul de persoane, densitatea acestora și suprafața acoperită;

- rolul persoanelor respective sau al zonei prejudiciate în privința conservării speciei sau a habitatului, rarității speciei sau a habitatului (evaluate la nivel local, regional și superior, inclusiv la nivel comunitar);
- capacitatea de înmulțire a speciei (în funcție de dinamica proprie acestei specii sau populații), viabilitatea sa sau capacitatea de regenerare naturală a habitatului (în funcție de dinamica proprie speciilor sale caracteristice sau populațiilor lor);
- capacitatea speciei sau a habitatului de a se reface în scurt timp de la producerea daunei, fără vreo altă intervenție decât măsurile sporite de protecție, și de a atinge, exclusiv datorită dinamicii speciei sau habitatului, o stare echivalentă sau superioară stării inițiale.

Daunele care au efecte demonstrate asupra sănătății umane trebuie considerate ca fiind daune semnificative.

Următoarele daune nu trebuie să se califice ca daune semnificative:

- variațiile negative mai mici decât fluctuațiile naturale considerate a fi normale pentru specia respectivă sau habitatul respectiv;
- variațiile negative datorate unor cauze naturale sau care rezultă din intervenții legate de gestionarea normală a siturilor, astfel cum a fost definită în registrele habitatului sau în documentele de stabilire a obiectivelor sau conformă practicii anterioare a proprietarilor sau operatorilor;
- daunele aduse speciilor sau habitatelor pentru care se stabilește că acestea se vor reface într-un timp scurt și fără intervenție, ajungând la starea inițială sau la o stare prin care se va ajunge exclusiv datorită dinamicii speciei sau habitatului, la o stare considerată echivalentă sau superioară stării inițiale.”

Directiva habitate

- 9 Articolul 1 litera (j) din Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (JO 1992, L 206, p. 7, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 109, denumită în continuare „Directiva habitate”) prevede:

„În sensul prezentei directive:

[...]

(j) sit înseamnă o arie geografică definită, cu suprafață bine delimitată;”

- 10 Articolul 2 din această directivă prevede:

„(1) Obiectul prezentei directive este să contribuie la menținerea biodiversității prin conservarea habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică de pe teritoriul statelor membre în care se aplică tratatul.

(2) În temeiul prezentei directive, se adoptă măsuri de menținere sau readucere la un stadiu corespunzător de conservare a habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică de importanță comunitară.

(3) Măsurile adoptate în temeiul prezentei directive trebuie să țină seama de condițiile economice, sociale și culturale, precum și de caracteristicile regionale și locale.”

Directiva păsări

- 11 Articolul 1 alineatul (1) din Directiva 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice (JO 2010, L 20, p. 7, denumită în continuare „Directiva păsări”) prevede:

„Prezenta directivă se referă la conservarea tuturor speciilor de păsări care se găsesc în stare sălbatică pe teritoriul european al statelor membre în care este aplicabil tratatul. Directiva reglementează protejerea, gestionarea și controlul asupra acestor specii și stabilește normele pentru exploatarea acestora.”

- 12 Articolul 2 din această directivă are următorul cuprins:

„Statele membre iau măsurile necesare pentru a menține populația speciilor menționate la articolul 1 la un nivel care să îndeplinească condițiile ecologice, științifice și culturale, ținând seama în același timp de condițiile economice și de recreere sau pentru a adapta populația acestor specii la nivelul respectiv.”

Dreptul german

- 13 Articolul 19 alineatul (5) a doua teză punctul 2 din Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege (Legea privind protecția naturii și conservarea peisajelor) din 29 iulie 2009 (BGBl. 2009 I, p. 2542), în versiunea aplicabilă în litigiul principal (denumită în continuare „BNatSchG”), prevede:

„O daună semnificativă nu se înregistrează, de regulă, în cazul variațiilor negative datorate unor cauze naturale sau care rezultă din intervenții legate de gestionarea normală a siturilor, astfel cum a fost definită în registrele habitatului sau în documentele de stabilire a obiectivelor de conservare sau conformă practicii anterioare a proprietarilor sau operatorilor.”

- 14 Articolul 5 alineatul (2) din BNatSchG are următorul cuprins:

„În ceea ce privește utilizarea agricolă, alături de cerințele care decurg din dispozițiile în vigoare pentru agricultură și din articolul 17 alineatul (2) din Bundes-Bodenschutzgesetz (Legea Federală privind protecția solului) din 17 martie 1998 (BGBl. 1998 I, p. 502), trebuie respectate în special următoarele principii de bună practică profesională:

1. gestionarea trebuie să țină seama de condițiile locale și trebuie să se asigure fertilitatea durabilă a solului și capacitatea de utilizare îndelungată a terenurilor;
2. resursele naturale ale suprafeței utile (solul, apa, flora, fauna) nu trebuie afectate mai mult decât este necesar pentru obținerea unei capacități de producție durabile;
3. elementele peisajului necesare pentru interconectarea biotipurilor trebuie conservate și dezvoltate, în măsura posibilului;
4. trebuie să existe un echilibru adecvat între creșterea animalelor și cultura plantelor, iar efectele dăunătoare asupra mediului trebuie să fie evitate;
5. deștelenirea terenurilor trebuie evitată pe pantele vulnerabile la eroziune, în locurile cu niveluri ridicate de apă subterană, precum și în zonele mlăștinoase;

6. utilizarea îngrășămintelor și a produselor fitosanitare trebuie efectuată în conformitate cu legislația specifică în materie agricolă; trebuie întocmite o documentație privind utilizarea îngrășămintelor în conformitate cu articolul 10 din Düngeverordnung (Ordonanța privind îngrășămintele) din 26 mai 2017 (BGBl. 2017 I p. 1305), în versiunea aplicabilă, precum și o documentație privind utilizarea produselor fitosanitare în conformitate cu articolul 67 alineatul (1) a doua teză din Regulamentul (CE) nr. 1107/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 21 octombrie 2009 privind introducerea pe piață a produselor fitosanitare și de abrogare a Directivelor 79/117/CEE și 91/414/CEE ale Consiliului (JO 2009, L 309, p. 1).”

- 15 Articolul 2 punctul 4 din Gesetz über die Vermeidung und Sanierung von Umweltschäden (Legea privind prevenirea și repararea daunelor aduse mediului) din 10 mai 2007 (BGBl. 2007 I, p. 666), în versiunea aplicabilă în litigiul principal (denumită în continuare „USchadG”), prevede:

„«activitate profesională» înseamnă orice activitate desfășurată în cadrul unei activități economice, afaceri sau întreprinderi, indiferent de caracterul său privat sau public, lucrativ sau nelucrativ.”

- 16 Articolul 39 alineatul (1) prima teză din Gesetz zur Ordnung des Wasserhaushalts (Legea privind regimul apelor) din 31 iulie 2009 (BGBl. 2009 I, p. 2585), în versiunea aplicabilă în litigiul principal (denumită în continuare „WHG”), prevede:

„Întreținerea unei ape de suprafață include îngrijirea și dezvoltarea acesteia ca obligație de drept public (obligație de întreținere).”

- 17 Articolul 40 alineatul (1) prima teză din WHG are următorul cuprins:

„Întreținerea apelor de suprafață revine proprietarilor apelor, în măsura în care, în temeiul legislațiilor landurilor, aceasta nu se află în sarcina colectivităților teritoriale, a asociațiilor de gestionare a apei și a solului, a asociațiilor locale constituite în acest scop sau a altor organisme de drept public.”

- 18 Articolul 38 alineatul (1) prima teză punctul 1 din Wassergesetz des Landes Schleswig Holstein (Legea apelor din landul Schleswig-Holstein) din 11 februarie 2008 (Gesetz- und Verordnungsblatt für Schleswig Holstein, 2008, p. 91), în versiunea aplicabilă în litigiul principal, prevede:

„În afara măsurilor menționate la articolul 39 alineatul (1) a doua teză din WHG, întreținerea apelor include de asemenea [...] conservarea și asigurarea unui drenaj corespunzător [...]”

Acțiunea principală și întrebările preliminare

- 19 În cursul anilor 2006-2009, o parte din peninsula Eiderstedt, situată în partea de vest a landului Schleswig-Holstein (Germania), a fost desemnată drept „arie de conservare a păsărilor”, printre altele datorită prezenței chirighiței negre (*Chlidonias niger*), o pasăre acvatică protejată, cu o talie între 15 și 30 de centimetri, cu penaj albastru-gri, cu cap negru, care trăiește în principal în zonele de mlaștină de pe coasta atlantică. Potrivit planului de gestiune, aria de conservare a acestei specii rămâne preponderent exploatată în mod tradițional ca zonă de pășune pe suprafețe mari și, în special datorită dimensiunii sale, constituie cea mai importantă zonă de cuibărit din acest land.
- 20 Pentru locuire și utilizare agricolă, peninsula Eiderstedt necesită desecare. Aceasta este efectuată prin intermediul unor șanțuri între parcele, care se varsă într-o rețea de canale de evacuare și sunt întreținute de utilizatorii respectivi ai terenurilor adiacente. Obligația de întreținere a canalelor de evacuare ca receptoare de apă revine unui număr total de 17 asociații de gestionare a apei și a solului cu sediul în peninsula Eiderstedt.

- 21 Deich- und Hauptsieverband Eiderstedt, Körperschaft des öffentlichen Rechts, o asociație de gestionare a apei și a solului constituită sub forma juridică a unui organism de drept public este federația acestor 17 asociații. Una dintre sarcinile care îi revin acesteia prin lege cuprinde întreținerea apelor de suprafață ca obligație de drept public. În vederea îndeplinirii acestei obligații, Deich- und Hauptsieverband Eiderstedt exploatează, printre altele, instalațiile din Adamsiel, care cuprind o stație de evacuare și o stație de pompare. Aceasta din urmă drenează întreg teritoriul acestor asociații care constituie federația prin intermediul unei pompe puse în funcțiune în mod automat de la un anumit nivel al apei. Operațiunile de pompare inițiate determină reducerea nivelului apei.
- 22 Luând în considerare că, prin exploatarea acestei stații de pompare, Deich- und Hauptsieverband Eiderstedt, a cauzat, în detrimentul chirighiței negre, daune aduse mediului, Naturschutzbund Deutschland a formulat împotriva districtului Nordfriesland, în conformitate cu USchadG adoptată în vederea transpunerii Directivei 2004/35, o cerere de măsuri de limitare și de reparare a acestor daune, care a fost respinsă.
- 23 După ce a contestat fără succes această decizie de respingere în fața Verwaltungsgericht (Tribunalul Administrativ, Germania), Naturschutzbund Deutschland a formulat apel împotriva hotărârii acestei instanțe în fața Oberverwaltungsgericht (Tribunalul Administrativ Superior, Germania), care a anulat această hotărâre și a impus districtului Nordfriesland obligația de a adopta o nouă decizie.
- 24 Districtul Nordfriesland și Deich- und Hauptsieverband Eiderstedt au sesizat Bundesverwaltungsgericht (Curtea Administrativă Federală, Germania) cu recurs.
- 25 În vederea stabilirii dacă daunele aduse mediului în cauză în litigiul principal trebuie considerate ca nefiind „semnificative”, în sensul articolului 19 alineatul (5) a doua teză punctul 2 din BNatSchG, care transpune al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la interpretarea expresiei „gestionarea normală a siturilor, astfel cum a fost definită în registrele habitatului sau în documentele de stabilire a obiectivelor de conservare sau conformă practicii anterioare a proprietarilor sau operatorilor”, care figurează în această anexă.
- 26 În special, instanța de trimitere urmărește să afle, în primul rând, dacă noțiunea de „gestionare” trebuie interpretată în sensul că corespunde numai operațiunilor agricole sau dacă aceasta acoperă de asemenea exploatarea unei stații de pompare în vederea irigației și a desecării suprafețelor agricole, în al doilea rând, dacă caracterul „normal” al gestionării trebuie să fie apreciat numai în raport cu registrele habitatului și cu documentele de stabilire a obiectivelor de conservare sau dacă acesta poate fi apreciat și în raport cu bunele practici profesionale vizate la articolul 5 alineatul (2) din BNatSchG, în al treilea rând, dacă caracterul anterior al gestionării practicate de proprietar sau de operator implică numai că o astfel de gestionare trebuie să fi fost exercitată la un anumit moment înainte de data transpunerii Directivei 2004/35, și anume la 30 aprilie 2007, sau dacă aceasta trebuie să continue să fi fost exercitată la această dată și, în al patrulea rând, dacă o astfel de gestionare anterioară trebuie să intervină în mod independent sau nu de registrele habitatului și de documentele de stabilire a obiectivelor de conservare.
- 27 În plus, în vederea stabilirii dacă Deich- und Hauptsieverband Eiderstedt desfășura, în cadrul exploatarei stației de pompare menționate, o „activitate profesională”, în sensul articolului 2 punctul 4 din USchadG, care transpune articolul 2 punctul 7 din Directiva 2004/35, instanța de trimitere intenționează să afle, în cazul unui răspuns afirmativ la prima serie de întrebări, dacă o activitate desfășurată în interesul colectivității în temeiul unui transfer legal de atribuții poate fi considerată ca fiind de natură profesională, în sensul acestei din urmă dispoziții.

28 În aceste condiții, Bundesverwaltungsgericht (Curtea Administrativă Federală) a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) a) Noțiunea «gestionare» în sensul celui de al [treilea] paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35 [...] include activități indisolubil legate de o utilizare directă a capacității de producție a solului?

În cazul unui răspuns afirmativ:

b) Care sunt condițiile în care o practică de gestionare trebuie considerată «normală», în sensul Directivei 2004/35, potrivit registrelor habitatului sau documentelor de stabilire a obiectivelor de conservare?

c) Care este criteriul temporal aplicabil aspectului dacă o gestionare este conformă practicii «anterioare» a proprietarilor sau operatorilor în sensul Directivei 2004/35?

d) Răspunsul la întrebarea dacă o gestionare este conformă practicii anterioare a proprietarilor sau operatorilor în sensul Directivei 2004/35 este independent de registrele habitatului, respectiv de documentele de stabilire a obiectivelor de conservare?

2. O activitate desfășurată în interes public, pe baza unei delegări legale a sarcinilor, reprezintă o «activitate profesională» în sensul articolului 2 punctul 7 din Directiva 2004/35?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

29 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească în ce mod trebuie interpretată expresia „gestionare normală a siturilor, astfel cum a fost definită în registrele habitatului sau în documentele de stabilire a obiectivelor de conservare sau conformă practicii anterioare a proprietarilor sau operatorilor”, care figurează la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35.

30 Cu titlu introductiv, este necesar să se arate că prima întrebare se înscrie în contextul unei pretense „daune aduse mediului” cauzate unei specii de păsări, chirighița neagră (*Chlidonias niger*).

31 În această privință, trebuie amintit că Directiva 2004/35 are ca obiect stabilirea unui cadru de răspundere pentru daunele aduse mediului care se întemeiază pe un nivel înalt de protecție a mediului, precum și pe principiile precauției și „poluatorul plătește”, pentru a preveni și a repara daunele aduse mediului cauzate de operatori (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 iulie 2017, Túrkevei Tejtermelő Kft., C-129/16, EU:C:2017:547, punctele 47 și 53, precum și jurisprudența citată).

32 Printre cele trei categorii de daune care fac parte din noțiunea de „daune aduse mediului”, definite la articolul 2 punctul 1 din Directiva 2004/35, figurează la litera (a) din această dispoziție, daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate, care sunt susceptibile să deschidă domeniul de aplicare al acestei directive atât în temeiul literei (a), cât și în temeiul literei (b) din articolul 3 alineatul (1) din directiva menționată.

33 În timp ce noțiunea de „specii și habitate naturale protejate” trebuie interpretată, în conformitate cu articolul 2 punctul 3 din Directiva 2004/35, ca făcând trimitere, printre altele, la speciile și habitatele enumerate în Directiva habitate și în Directiva păsări, dintre care face parte chirighița neagră (*Chlidonias niger*), în temeiul anexei I la această directivă, daunele cauzate unor astfel de specii și

habitate sunt definite, în temeiul articolului 2 punctul 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 2004/35, ca orice daună care are efecte negative grave asupra constituirii sau menținerii unei stări favorabile de conservare a acestor habitate sau specii.

- 34 Reiese din utilizarea adverbului „grav”, la articolul 2 punctul 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 2004/35, că numai daunele care prezintă o anumită gravitate, considerate drept „daune semnificative” în anexa I la această directivă, pot fi considerate drept daune cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate, ceea ce implică, în fiecare caz concret, necesitatea evaluării importanței efectelor daunei vizate.
- 35 Articolul 2 punctul 1 litera (a) primul paragraf din Directiva 2004/35 precizează că o astfel de evaluare trebuie efectuată în raport cu starea inițială a speciilor și habitatelor vizate, ținându-se seama de criteriile prevăzute în anexa I la această directivă. În această privință, primele două paragrafe ale acestei anexe indică criteriile care trebuie luate în considerare pentru a se stabili dacă atingerile aduse acestei stări inițiale sunt semnificative sau nu, precizând în același timp că daunele care au efecte demonstrate asupra sănătății umane trebuie considerate ca fiind „daune semnificative”.
- 36 Al treilea paragraf din anexa I la Directiva 2004/35 enunță, cu toate acestea, că daunele care sunt enumerate în aceasta nu trebuie să se califice ca „daune semnificative”. Reiese din utilizarea verbului „nu trebuie” că statele membre au posibilitatea, la momentul transpunerii acestei directive, să considere că daunele sunt sau nu sunt semnificative, în sensul anexei I la directiva menționată.
- 37 Articolul 2 punctul 1 litera (a) al doilea paragraf din Directiva 2004/35 prevede, în plus, că daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate nu cuprind efectele negative care rezultă dintr-o acțiune a unui operator care a fost autorizată în mod expres de către autoritățile competente în conformitate cu dispozițiile de punere în aplicare a articolului 6 alineatele (3) și (4) sau a articolului 16 din Directiva habitate sau a articolului 9 din Directiva păsări sau, în cazul habitatelor și al speciilor care nu sunt reglementate de legislația Uniunii, în conformitate cu dispozițiile echivalente ale legislației interne privind conservarea naturii. Rezultă că orice daună care face parte din articolul 2 punctul 1 litera (a) al doilea paragraf din Directiva 2004/35 este exclusă în mod automat din noțiunea de „daune cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate”.
- 38 În aceste condiții, prima întrebare, care privește cazul în care o pretinsă daună cauzată unei specii protejate vizate în anexa I la Directiva păsări nu este relevantă decât în situația în care excluderea vizată la articolul 2 punctul 1 litera (a) al doilea paragraf prima componentă a alternativei din Directiva 2004/35 nu se poate aplica.
- 39 În consecință, o daună cauzată prin exploatarea unei stații de pompare care ar fi fost autorizată în mod expres de autoritățile competente pe baza dispozițiilor Directivei habitate și Directivei păsări, menționate la articolul 2 punctul 1 litera (a) al doilea paragraf din Directiva 2004/35, nu ar putea fi considerată drept „daună cauzată speciilor și habitatelor naturale protejate”, în sensul articolului 2 punctul 1 litera (a) din Directiva 2004/35, și nu poate intra în domeniul de aplicare al acestei directive nici în temeiul literei (a), nici în temeiul literei (b) ale articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată.
- 40 De asemenea cu titlu introductiv, trebuie observat că, printre daunele pe care statele membre pot să nu le considere drept „daune semnificative” în temeiul celui de al treilea paragraf din anexa I la Directiva 2004/35, a doua liniuță din acest paragraf menționează variațiile negative care fie se datorează unor cauze naturale, fie rezultă din intervențiile legate de gestionarea normală a siturilor, astfel cum a fost definită în registrele habitatului sau în documentele de stabilire a obiectivelor de conservare sau conformă practicii anterioare a proprietarilor sau operatorilor. Această liniuță prevede astfel două situații în care daunele pot să nu fie considerate drept „daune semnificative”, și anume daunele

datorate unor cauze naturale, pe de o parte, și daunele care rezultă din intervențiile legate de gestionarea normală a siturilor, pe de altă parte, fiind evident că a doua dintre aceste situații, care face obiectul primei întrebări, cuprinde, ea însăși, o alternativă divizată în două componente.

- 41 În această privință, este necesar să se arate că Republica Federală Germania a transpus, la articolul 19 alineatul (5) a doua teză punctul 2 din BNatSchG, cele două ipoteze vizate la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35 și că, în acest scop, aceasta a reluat textual conținutul acestei a doua liniuțe care figurează în versiunea în limba germană a Directivei 2004/35.
- 42 Or, trebuie să se constate, astfel cum a arătat districtul Nordfriesland în observațiile sale scrise, că, în modul de redactare a celei de a doua ipoteze menționate la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35, există divergențe între, pe de o parte, versiunea în limbă germană și, pe de altă parte, celelalte versiuni lingvistice. Astfel, în timp ce celelalte versiuni lingvistice decât versiunea în limbă germană ale acestei directive raportează în mod direct termenul „normală” la termenul „gestionare” pentru a subordona expresiei „gestionare normală” cele două componente ale alternativei celei de a doua situații vizate la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35, versiunea în limba germană raportează numai termenul „gestionare” la cele două componente ale alternativei, în timp ce termenul „normală” se raportează numai la prima dintre cele două componente menționate.
- 43 Reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții că formularea utilizată în una dintre versiunile lingvistice ale unei dispoziții a dreptului Uniunii nu poate să fie singurul temei pentru interpretarea acestei dispoziții și nici nu se poate atribui respectivei formulări în această privință un caracter prioritar în raport cu celelalte versiuni lingvistice. O asemenea abordare ar fi astfel incompatibilă cu cerința de aplicare uniformă a dreptului Uniunii. În caz de divergență între diferitele versiuni lingvistice, dispoziția în cauză trebuie astfel să fie interpretată în funcție de economia generală și de finalitatea reglementării din care face parte (Hotărârea din 9 martie 2017, GE Healthcare, C-173/15, EU:C:2017:195, punctul 65 și jurisprudența citată).
- 44 În această privință, este necesar să se arate, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 34-37 din prezenta hotărâre, că Directiva 2004/35 reține o definiție largă a daunelor cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate, prevăzând că operatorii trebuie să fie răspunzători pentru orice daună semnificativă, cu excepția daunelor enumerate în mod limitativ la articolul 2 alineatul (1) litera (a) al doilea paragraf din Directiva 2004/35 și cu excepția celor considerate de statele membre ca nefiind daune semnificative în temeiul celui de al treilea paragraf din anexa I la această directivă.
- 45 Prin urmare, în măsura în care face, în principiu, inaplicabil regimul răspunderii pentru mediu pentru anumite daune susceptibile să afecteze speciile și habitatele naturale protejate și se îndepărtează astfel de obiectivul principal subiacent Directivei 2004/35, și anume de a stabili un cadru comun pentru prevenirea și repararea daunelor aduse mediului în vederea combaterii eficiente a creșterii poluării siturilor și a agravării pierderilor de biodiversitate, aceste dispoziții trebuie în mod necesar să facă obiectul unei interpretări stricte (a se vedea prin analogie Hotărârea din 16 mai 2019, Plessers, C-509/17, EU:C:2019:424, punctul 38 și jurisprudența citată).
- 46 În ceea ce privește în special daunele vizate la al treilea paragraf din anexa I la Directiva 2004/35, trebuie constatat că, deși prima și a treia liniuță din acest paragraf au în vedere daunele de importanță scăzută cu privire la specia și la habitatul în discuție, a doua liniuță din acest paragraf privește daunele a căror întindere poate fi importantă în funcție de cauzele naturale care afectează specia sau habitatul vizat sau măsurile de gestionare luate de operator.

- 47 Or, faptul de a admite, astfel cum reiese din versiunea în limbă germană a celui de al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35, că statele membre au posibilitatea să exonereze operatorii și proprietarii de orice răspundere pentru simplul fapt că a fost cauzată o daună prin măsuri de gestionare anterioare și, prin urmare, în mod independent de caracterul normal al acestora ar fi de natură să aducă atingere atât principiilor, cât și obiectivelor care stau la baza acestei directive.
- 48 Astfel, o asemenea abordare ar implica să li se recunoască statelor membre posibilitatea de a admite, în mod contrar cerințelor care rezultă din principiul precauției, precum și din principiul „poluatorul plătește” și din simplul fapt că acestea ar rezulta dintr-o practică anterioară, măsuri de gestionare care ar putea fi excesiv de dăunătoare și inadaptate siturilor care găzduiesc specii sau habitate naturale protejate și care ar fi astfel susceptibile de a pune în pericol sau chiar de a distruge aceste specii sau habitate și să crească riscul pierderilor de biodiversitate cu încălcarea obligațiilor de conservare care revin statelor membre în temeiul Directivei habitate și al Directivei păsări. Această abordare ar avea drept consecință deschiderea în mod excesiv de larg a domeniului de aplicare al excepțiilor prevăzute la al treilea paragraf din anexa I la Directiva 2004/35 și ar priva în parte de efect util regimul răspunderii pentru mediu instituit prin această directivă, prin sustragerea de la acest regim a posibilelor daune semnificative cauzate printr-o acțiune voluntară și anormală a operatorului.
- 49 Rezultă că versiunea în limba germană a celui de al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35 trebuie interpretată în sensul că, în mod similar cu celelalte versiuni lingvistice, termenul „normală” trebuie să se raporteze în mod direct la termenul „gestionare” și că expresia „gestionare normală” trebuie să se raporteze la cele două componente ale alternativei celei de a doua situații prevăzute la a doua liniuță.
- 50 Acestea sunt considerațiile suplimentare în lumina cărora trebuie să se răspundă la prima întrebare.
- 51 În această privință, trebuie arătat că, conform modului de redactare a celui de al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35, „gestionarea” menționată la a doua liniuță trebuie să se raporteze la un sit. În această privință, trebuie precizat că această din urmă noțiune poate face referire, printre altele, la siturile în care se află specii sau habitate naturale protejate, în sensul Directivei habitate și al Directivei păsări. Astfel, pe de o parte, anexa I la Directiva 2004/35, la care face trimitere articolul 2 punctul 1 litera (a) din această directivă, se înscrie exclusiv în cadrul daunelor cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate și, pe de altă parte, speciile și habitatelor naturale protejate corespund, printre altele, astfel cum a fost menționat la punctul 33 din prezenta hotărâre, speciilor și habitatelor enumerate în directivele privind habitatele și pasările.
- 52 În ceea ce privește termenul „normal”, acesta corespunde termenilor „obișnuit” și „uzual” sau „curent”, care reies din diferitele versiuni lingvistice ale celui de al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35, precum, de exemplu, versiunile în limbile spaniolă („corriente”) sau greacă („συνήθη”). Cu toate acestea, pentru a nu priva termenul „normal” de efectul său util în cadrul protecției mediului, este necesar să se adauge că o gestionare nu poate fi considerată normală decât dacă este conformă cu bunele practici, precum, printre altele, bunele practici agricole.
- 53 Reiese din considerațiile care precedă că noțiunea de „gestionare normală a siturilor”, care figurează la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35 trebuie interpretată în sensul că înglobează orice măsură care permite o bună administrare sau organizare a siturilor care găzduiesc specii sau habitate naturale protejate, conformă, printre altele, cu practicile agricole admise în mod curent.
- 54 În acest cadru, este necesar să se precizeze că, dat fiind că gestionarea unui sit care găzduiește specii și habitate naturale protejate, în sensul Directivei habitate și al Directivei păsări, înglobează în mod necesar ansamblul măsurilor de gestionare luate pentru conservarea speciilor și habitatelor prezente în acel sit, gestionarea normală a unui astfel de sit trebuie să se stabilească în raport cu măsurile necesare pe care statele membre trebuie să le adopte, pe baza articolului 2 alineatul (2) din Directiva habitate și

pe baza articolului 2 din Directiva păsări, pentru conservarea speciilor și habitatelor prezente în acel sit și în special în raport cu măsurile de gestionare prevăzute în mod detaliat la articolele 6 și 12-16 din Directiva habitate, precum și la articolele 3-9 din Directiva păsări.

- 55 Rezultă că gestionarea unui sit reglementat de Directiva habitate și de Directiva păsări nu poate fi considerată ca fiind normală decât dacă aceasta respectă obiectivele și obligațiile prevăzute în aceste directive.
- 56 În această privință, trebuie să se precizeze că, având în vedere interacțiunea care există între un sit și speciile și habitatele care se află în acesta, precum și, printre altele, impactul formelor diferite de gestionare a sitului asupra acestor specii și habitate, fie că acestea se raportează sau nu se raportează în mod specific la acestea din urmă, măsurile de gestionare pe care statele membre trebuie să le adopte în temeiul Directivei habitate și al Directivei păsări, în vederea îndeplinirii obiectivelor și a obligațiilor prevăzute de aceste directive, trebuie în mod necesar să ia în considerare aspectele caracteristice ale sitului, precum în special existența unei activități umane.
- 57 Pentru a se răspunde în mod specific la prima întrebare litera a), astfel cum aceasta rezultă din contextul expus de instanța de trimitere, trebuie precizat că noțiunea de „gestionare normală” poate, printre altele, să acopere activitățile agricole desfășurate pe un sit care găzduiește specii și habitate naturale protejate, privite în ansamblu, adică inclusiv pe acelea care le pot completa în mod necesar, precum irigarea sau desecarea și, prin urmare, exploatarea unei stații de pompare.
- 58 Această interpretare este confirmată de prima componentă a alternativei celei de a doua situații menționate la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35. Precizând astfel că gestionarea normală a siturilor trebuie interpretată în sensul definit în registrele habitatului și în documentele de stabilire a obiectivelor de conservare, această primă componentă a alternativei confirmă că o asemenea gestionare trebuie definită în raport cu ansamblul măsurilor de gestionare adoptate de statele membre în temeiul Directivei habitate și al Directivei păsări în vederea asigurării obligațiilor lor de menținere sau de restabilire a speciilor și a habitatelor protejate de aceste directive.
- 59 În această privință, deși este adevărat că nici Directiva habitate, nici Directiva păsări nu menționează, în dispozițiile lor, noțiunile de „registrele habitatului” și de „documente de stabilire a obiectivelor de conservare”, reiese, cu toate acestea, din practica anumitor state membre, precum s-a arătat, printre altele, în raportul Comisiei privind punerea în aplicare a Directivei 92/43/CEE privind conservarea habitatelor naturale, precum și a faunei și florei sălbatice [SEC(2003) 1478] sau în anexa 2 la „Orientările privind acvacultura și Natura 2000” ale Comisiei, că atât registrele habitatului, cât și documentele de stabilire a obiectivului corespund documentelor pe care statele membre trebuie să le adopte în temeiul Directivei habitate și al Directivei păsări pentru a îndeplini obiectivele acestor directive și obligațiile de conservare care le revin în temeiul acestor directive. În special, reiese din acest raport și din orientări că astfel de documente conțin, în mod precis, măsurile necesare gestionării speciilor și habitatelor naturale protejate.
- 60 În plus, trebuie precizat, pentru a răspunde la prima întrebare litera b), astfel cum a fost explicată la punctul 26 din prezenta hotărâre, că, deși, în cadrul primei componente a alternativei celei de a doua ipoteze menționate la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35, caracterul normal al gestionării trebuie să fie stabilit pornind de la documentele de gestionare adoptate de statele membre în temeiul Directivei habitate și al Directivei păsări, o instanță a unui stat membru căreia i se solicită să aprecieze *in concreto* caracterul normal sau anormal al unei măsuri de gestionare nu poate fi împiedicată, în cazul în care, pe de o parte, aceste documente de gestionare nu conțin indicații suficiente pentru a se opera această apreciere și, pe de altă parte, caracterul normal al măsurii nu poate fi stabilit nici pe baza celei de a doua componente a alternativei menționate, să aprecieze documentele respective în raport cu obiectivele și cu obligațiile prevăzute în Directiva habitate și în Directiva păsări sau cu ajutorul normelor de drept intern adoptate în vederea transpunerii acestor directive sau, în lipsa acestora, compatibile cu spiritul și obiectivul acestor directive. Instanței de

trimitere îi revine sarcina de a stabili în această privință dacă bunele practici profesionale vizate la articolul 5 alineatul (2) din BNatSchG, pe care urmărește să le utilizeze pentru a evalua caracterul normal al gestionării sitului din Eiderstedt, îndeplinesc aceste condiții.

- 61 În plus, este necesar să se arate că gestionarea normală a unui sit poate să rezulte de asemenea, astfel cum reiese din a doua componentă a alternativei celei de a doua situații menționate la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35, dintr-o practică anterioară exercitată de proprietari sau de operatori. Această a doua componentă a acestei alternative cuprinde, așadar, măsurile de gestionare care, întrucât au fost practicate într-o anumită perioadă, pot fi considerate ca fiind uzuale pentru situl vizat, cu toate acestea, cu condiția ca, astfel cum se menționează la punctul 55 din prezenta hotărâre, acestea să nu repună în discuție îndeplinirea obiectivelor și obligațiilor prevăzute în Directiva habitate și în Directiva păsări.
- 62 Este necesar să se precizeze, pentru a răspunde la prima întrebare litera a), că a doua componentă menționată vizează măsurile de gestionare care pot să nu fie definite în documentele de gestionare adoptate de statele membre în temeiul Directivei habitate și al Directivei păsări. Astfel, deși nu este exclus faptul ca, în principiu, o măsură de gestionare anterioară să fie de asemenea prevăzută în documentele de gestionare adoptate de statele membre pe baza Directivei habitate și a Directivei păsări și să poată astfel face parte atât din prima, cât și din a doua componentă a alternativei celei de a doua situații menționate al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35, reiese în mod clar din conjuncția de coordonare „sau” care separă aceste două componente că acestea pot să se aplice în mod independent una față de alta. Aceasta poate fi situația atunci când documentele de gestionare nu au fost încă stabilite sau atunci când o măsură de gestionare practică anterior de proprietari sau de operatori nu este menționată în aceste documente.
- 63 În ceea ce privește anterioritatea gestionării, care face obiectul primei întrebări litera c), este necesar să se sublinieze că, având în vedere faptul că o măsură de gestionare poate să facă parte în mod independent atât dintr-una, cât și din cealaltă componentă a alternativei menționate, caracterul anterior al gestionării nu poate fi definit numai în raport cu data adoptării documentelor de gestionare.
- 64 În plus, întrucât legiuitorul Uniunii nu a precizat, în modul de redactare a celui de al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35, referința temporală față de care trebuie să se aprecieze anterioritatea gestionării, trebuie să se considere că aceasta nu poate fi apreciată în raport cu data intrării în vigoare sau cu data transpunerii Directivei 2004/35 vizate la articolul 20 și, respectiv, la articolul 19 alineatul (1) din această directivă. De altfel, o asemenea interpretare ar avea ca efect limitarea celei de a doua componente a alternativei celei de a doua situații menționate la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35 numai la practicile care au început înainte de una dintre aceste date și, în mare măsură, ar lipsi astfel de conținut această a doua componentă prin interdicția adresată statelor membre de a recurge la acestea în ceea ce privește măsurile de gestionare practicate de proprietari sau de operatori ulterior datelor menționate. Un punct de echilibru important dorit de legiuitorul Uniunii ar fi astfel distrus.
- 65 În aceste condiții și ținând seama de faptul că a doua situație prevăzută la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35 are ca obiectiv să permită statelor membre să prevadă o exonerare a proprietarilor și a operatorilor pentru daune cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate printr-o gestionare normală a sitului vizat, este necesar să se concluzioneze că anterioritatea practicii nu se poate defini decât în raport cu data producerii daunei. Astfel, această daună va putea fi considerată nesemnificativă numai dacă o măsură de gestionare normală a fost practică într-o perioadă suficient de lungă până la producerea daunei și dacă aceasta este recunoscută în mod general.

66 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că noțiunea de „gestionare normală a siturilor, astfel cum a fost definită în registrele habitatului sau în documentele de stabilire a obiectivelor de conservare sau conformă practicii anterioare a proprietarilor sau operatorilor”, care figurează la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35 trebuie interpretată în sensul că cuprinde, pe de o parte, orice măsură de administrare sau de organizare susceptibilă să aibă o incidență asupra speciilor și habitatelor naturale protejate care se află pe un sit, astfel cum rezultă din documentele de gestionare adoptate de statele membre pe baza Directivei habitate și a Directivei păsări și interpretate, dacă este necesar, cu referire la orice normă de drept intern care transpune aceste două directive din urmă sau, în lipsa acesteia, care este compatibilă cu spiritul și cu obiectivul acestor directive, și, pe de altă parte, orice măsură de administrare sau de organizare considerată uzuală, cunoscută în mod general, stabilită și practică de o perioadă suficient de lungă de proprietari sau de operatori până la producerea unei daune cauzate prin efectul acestei măsuri speciilor și habitatelor naturale protejate, fiind necesar, în plus, ca ansamblul acestor măsuri să fie compatibil cu obiectivele care stau la baza Directivei habitate și a Directivei păsări, precum și, printre altele, cu practicile agricole admise în mod curent.

Cu privire la a doua întrebare

67 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 2 punctul 7 din Directiva 2004/35 trebuie interpretat în sensul că noțiunea de „activitate profesională” care este definită în cadrul acestuia vizează de asemenea activitățile desfășurate în interesul colectivității, în temeiul unui transfer legal de atribuții.

68 În această privință, este necesar să se arate că, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2004/35, nu intră în domeniul de aplicare al acesteia din urmă decât daunele cauzate printr-o „activitate profesională”, această noțiune fiind definită la articolul 2 punctul 7 din Directiva 2004/35.

69 Această din urmă dispoziție prevede că noțiunea de „activitate profesională” trebuie interpretată ca orice activitate desfășurată în cadrul unei activități economice, afaceri sau întreprinderi, indiferent de caracterul său privat sau public, lucrativ sau nelucrativ.

70 În această privință, deși este adevărat că expresia „activitate economică” ar putea părea să indice că activitatea profesională trebuie să aibă o legătură cu piața sau să prezinte un caracter concurențial, termenii „afacere” și „întreprindere” pot, unul sau altul sau amândoi, să fie interpretați, în funcție de diferite versiuni lingvistice, într-un sens economic, comercial sau industrial, precum și în sensul mai generic de „ocupație”, „operațiune”, „lucrare” sau „muncă”. O asemenea interpretare este confirmată de modul de redactare a articolului 2 punctul 7 din Directiva 2004/35, care precizează că activitatea profesională poate să urmărească atât un scop lucrativ, cât și unul nelucrativ.

71 Cu toate acestea, trebuie amintit că, pentru interpretarea unei dispoziții de drept al Uniunii, este necesar să se țină seama nu numai de modul de redactare a dispoziției menționate, ci și de contextul său și de economia generală a reglementării din care face parte, precum și de obiectivele pe care le urmărește aceasta (Hotărârea din 30 ianuarie 2020, Tim, C-395/18, EU:C:2020:58, punctul 36 și jurisprudența citată).

72 În ceea ce privește, în primul rând, contextul în care se înscrie articolul 2 punctul 7 din Directiva 2004/35, este necesar să se amintească că anexa III la Directiva 2004/35 cuprinde o listă de activități profesionale pe care le acoperă această directivă. Or, această anexă menționează activitățile care, precum operațiunile de gestionare a deșeurilor, sunt în general desfășurate în interesul colectivității, în temeiul unui transfer legal de atribuții.

- 73 În plus, trebuie să se sublinieze că, în economia generală a Directivei 2004/35, activitățile profesionale vizate la articolul 2 punctul 7 din aceasta nu pot fi desfășurate decât de persoanele care fac parte din domeniul său de aplicare, și anume operatorii, care sunt definiți la articolul 2 punctul 6 din această directivă ca fiind orice persoană fizică sau juridică, privată sau publică care desfășoară sau controlează o activitate profesională (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 martie 2015, Fipa Group și alții, C-534/13, EU:C:2015:140, punctul 52). Reiese astfel din coroborarea punctelor 6 și 7 ale articolului 2 din Directiva 2004/35 că noțiunea de „activitate profesională” cuprinde o concepție largă și include de asemenea activitățile publice nelucrative desfășurate de persoanele juridice publice. Or, astfel de activități nu au, în general, legătură cu piața și nici nu prezintă un caracter concurențial, deși faptul de a conferi termenilor „afacere” și „întreprindere”, vizați la articolul 2 punctul 7 din Directiva 2004/35, un sens pur economic, comercial sau industrial ar însemna să se excludă cvasitotalitatea acestor activități din noțiunea de „activitate profesională”.
- 74 În ceea ce privește, în al doilea rând, obiectivele urmărite de Directiva 2004/35, reiese din coroborarea considerentelor (2), (8) și (9) ale acesteia că ea vizează, în aplicarea principiului „poluatorul plătește”, să îi considere răspunzători financiari pe operatorii care, ca urmare a activităților profesionale care prezintă un risc real sau potențial pentru sănătatea umană sau pentru mediu, au cauzat daune asupra mediului, astfel încât să îi determine să adopte măsuri și să dezvolte practici proprii pentru a minimiza riscurile unor astfel de daune.
- 75 Or, o interpretare care, deși termenii „afacere” și „întreprindere” care figurează la articolul 2 punctul 7 din Directiva 2004/35 nu au neapărat în toate versiunile lingvistice o aplicare pur economică, ar exclude din noțiunea de „activitate profesională” activitățile desfășurate în interesul colectivității, în temeiul unui transfer legal de atribuții, pentru motivul că acestea nu ar avea o legătură cu piața sau nu ar prezenta un caracter concurențial ar lipsi Directiva 2004/35 de o parte din efectul său util, înlăturând din domeniul său de aplicare o serie de activități, precum cele în discuție în litigiul principal, care prezintă un risc real pentru sănătatea umană sau pentru mediu.
- 76 Rezultă din ceea ce precedă că noțiunea de „activitate profesională”, vizată la articolul 2 punctul 7 din Directiva 2004/35, nu este limitată numai la activitățile care au o legătură cu piața sau care prezintă un caracter concurențial, ci înglobează ansamblul activităților desfășurate într-un cadru profesional, spre deosebire de un cadru pur personal sau domestic, și, prin urmare, activitățile desfășurate în interesul colectivității, în temeiul unui transfer legal de atribuții.
- 77 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că articolul 2 punctul 7 din Directiva 2004/35 trebuie interpretat în sensul că noțiunea de „activitate profesională” care este definită în cadrul acesteia vizează de asemenea activitățile desfășurate în interesul colectivității, în temeiul unui transfer legal de atribuții.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 78 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

- 1) **Noțiunea de „gestionare normală a siturilor, astfel cum a fost definită în registrele habitatului sau în documentele de stabilire a obiectivelor de conservare sau conformă practicii anterioare a proprietarilor sau operatorilor”, care figurează la al treilea paragraf a doua liniuță din anexa I la Directiva 2004/35 a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea**

daunelor aduse mediului trebuie interpretată în sensul că cuprinde, pe de o parte, orice măsură de administrare sau de organizare susceptibilă să aibă o incidență asupra speciilor și habitatelor naturale protejate care se află pe un sit, astfel cum rezultă din documentele de gestionare adoptate de statele membre pe baza Directivei 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică și a Directivei 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice și interpretate, dacă este necesar, cu referire la orice normă de drept intern care transpune aceste două directive din urmă sau, în lipsa acesteia, compatibilă cu spiritul și obiectivul acestor directive, și, pe de altă parte, orice măsură de administrare sau de organizare considerată uzuală, cunoscută în mod general, stabilită și practică de o perioadă suficient de lungă de proprietari sau de operatori până la producerea unei daune cauzate prin efectul acestei măsuri speciilor și habitatelor naturale protejate, fiind necesar, în plus, ca ansamblul acestor măsuri să fie compatibil cu obiectivele care stau la baza Directivei 92/43 și a Directivei 2009/147, precum și, printre altele, cu practicile agricole admise în mod curent.

- 2) Articolul 2 punctul 7 din Directiva 2004/35 trebuie interpretat în sensul că noțiunea de „activitate profesională” care este definită în cadrul acesteia vizează de asemenea activitățile desfășurate în interesul colectivității, în temeiul unui transfer legal de atribuții.

Semnături